

Hroniska vēnu mazspēja un tūska

Hroniska vēnu mazspēja ir venozas hipertensijas jeb palielināta asinsspiediena vēnās izraisītu klīnisko simptomu kopums. Redzamākās izpausmes ir vēnu tīklojums, vēnu paplašinājumi jeb varikoze un smagākos gadījumos – trofiskas apakšstilba čūlas.

Kādas ir kāju vēnu hroniskas mazspējas pazīmes? Ārēji pamanāmākās hroniskas vēnu mazspējas pazīmes ir vēnu tīklojums, varikoze un trofiska apakšstilba čūla. Par trofisku apakšstilba čūlu sauc ilgstoši nedzīstošu ādas defektu starp pēdu un ceļa locītavu. Visbiežāk tā saistīta ar hronisku

vēnu mazspēju, un galvenais veicinošais faktors ir apakšstilba tūska. Tiesa, trofiska čūla var būt arī išēmiska, kad vainojams ir artērijas slēgums.

Visai bieži vērojama arī kāju tūska, ādas hiperpigmentācija apakšstilbos un pie potītēm, ādas bālā atrofija, lipo-dermatosklerozē un venozā ekzēma.

vēnām) un var būt saistīts ar primāru vēnu vārstu mazspēju, kā tas parasti ir varikozu vēnu gadījumā, vai pēctrombotisku vārstu bojājumu. 10% gadījumu to var izraisīt vēnu aizsprostošanās – venozā obstrukcija jeb slēgums, ko parasti izraisa trombs.

Hroniska vēnu mazspēja ir nevis kosmētiska problēma, kā bieži uzskata, bet gan slimība. Tā ietekmē dzīves kvalitāti, un, tāpat kā citas hroniskas slimības, vēnu mazspēja allaž nepie- kāpīgi turpina progresēt.

Ikviens var atpazīt hronisku vēnu mazspēju

Cilvēkus visbiežāk vēnu slimību gadījumā uztrauc neestētisks, vizuāli traucējošs izskats. Ne katra vēna, kas izspiežas zem ādas, ir slimā, bet, ja tā ir plata, izlocījusies un veido dažādus bumbuļus, tad jādomā par varikozām vēnām. Arī *zirnekļa tīklojums* – sīko asinsvadu un kapilāru zīmējums – liecina par hronisku vēnu mazspēju.

Hroniska vēnu mazspēja sākas ar subjektīviem simptomiem, kurus pacients parasti sākotnēji izjūt tikai dienas beigās. Pirmējie simptomi ir smaguma sajūta, tirpšana, sāpes un nogurums kājās. Šie simptomi liek domāt par slimību sākuma stadijā, kad vēl nav redzamu vai taustāmu varikozu vēnu vai paplašinātu, mezglainu asinsvadu. Liekoties šīs sajūtas pacienti ignorē, ārstu neapmeklē, bet savu pašsajūtu uzlabo, vienkārši kājas atvēsinot, atpūtinot vai paceļot uz augšu. Taču tieši šī smaguma un sāpju sajūta kājās vakarā ir pirmais trauksmes signāls, kad ir nepieciešama ārsta palīdzība, lai nepieļautu tālāku slimības attīstību. Venozā spiediena pieaugums rada audu iestiepumu, vēnu izstiepšanos. Vēnu

ŽORŽS ŽABŪRS

- Asinsvadu ķirurgs, flebologs
- Veselības centra 4 Baltijas vēnu klīnika
- ✦ Veselības centrs 4, Diagnostikas centrs, Grebenščikova ielā 1, Rīgā, tālr. 67144031, 29296313, 67847100.
- ✦ VC4 filiāle Valdlauči Ērgļi-1, Meistaru ielā 43, Valdlauči, Ķekavas pag., Ķekavas nov. Reģ. tālr. 67896345, 28622336, <http://m.flebologija.lv>

Šo simptomu attīstībā nopietna loma ir arī iekaisumam.

90% gadījumu vēnu hronisku mazspēju izraisa venozais atvēršanās. Tas mēdz skart gan virspusējo, gan dziļo un/vai perforējošo vēnu sistēmu (perforējošās vēnas ir sīkas vēnas, kas tieši savieno virspusējās vēnas ar dziļajām

Tūskas veidu daļēji var noteikt pēc šāda testa:

- ar pirkstu stingri uzspiež pret apakšstilba kaula priekšējo virsmu, tad atlaiž un vēro, cik ilgā laikā izzūd iespiedums.
- Ja iespiedums izzūd ātrāk par 40 sekundēm, tūska saistīta ar pazeminātu olbaltuma daudzumu asinīs, piemēram, anoreksijas gadījumā.
- Ja neizzūd pēc 40 sekundēm, tūska saistīta ar palielinātu venozo spiedienu sirds vai sirds vārstuļu slimības dēļ vai arī ar citām slimībām.

sieniņas kļūst plānākas, bet audos parādās trofiskas jeb audu barošanās izmaiņas. Pasliktinās audu apgāde ar barības vielām, tāpēc mainās audu struktūra. Rodas pietūkums potīšu un apakšstilbu rajonā.

Sākotnēji tūska nav pamanāma, taču, progresējot slimībai, pievienojas krampji apakšstilbos naktī, dedzināšanas sajūta, nieze, ādas pigmentācijas pārmaiņas, ekzēma un nedzīstošas čūlas. Cilvēki parasti to ignorē vai nodarbojas ar pašārstēšanos. Tomēr tūska spiediena dēļ bojā asinsvadus. Ilgstošs kājas pietūkums var veicināt trofisku čūlu veidošanos.

Tūska bez vēnu varikozes ir daudz bīstamāka nekā izteikta kāju vēnu varikoze bez tūska. Ilgstošs kājas pietūkums izraisa trofisku čūlu veidošanos.

Kāpēc veidojas tūska

Tūska rada šķidruma aizture audos. Visbiežāk pietūkums veidojas kājās, jo, visu dienu stāvot vai sēžot, muskulatūra nepalīdz vēnām aizvadīt atpakaļ asinis uz sirdi. Caur kapilāriem šķidrums nonāk starpšūnu telpā. Tūska izcelsmei var būt dažādi iemesli. Parasti kāju tūska novēro dziļo vēnu trombozes (visbiežāk vienā kājā), vēnu varikozes un palielināta ķermeņa svara gadījumā. Vispārēja vai daļēja ķermeņa tūska, ieskaitot arī

kāju pietūkumu, veidojas sirds mazspējas un nieru bojājumu gadījumā. Turklāt vispārēju tūska izraisa hroniskas plaušu slimības, cukura diabēts, locītavu iekaisumi, vairogdziedzera slimības, grūtniecība, nepietiekams uzturs. Retāk plašas tūska rodas kā dažādu medikamentu blaknes, biežāk sievietēm, kas lieto kontracepcijas līdzekļus, medikamentus pret paaugstinātu asinsspiedienu vai kortikosteroīdus. Tūska var izraisīt arī karsts laiks, mazkustīgs dzīvesveids – ilg-

ādas, brīdi paturēt un tad atlaist. Ja ādā paliek pirksta iespiedums, jādomā, ka ir tūska.

Ja tūska ir tikai reģionāli – vienā rokā vai kājā –, tās izcelsme saistāma ar vēnu nosprostošuma izraisītu venozā spiediena pieaugumu, venozās attēces traucējumiem un liecina par lielo maģistrālo vēnu trombozi, kāju vēnu vārstuļu mazspēju vai limfostāzi. Hroniskas vēnu mazspējas gadījumā nereti tūska novērojama abās kājās.

Tūska samazināšanai jānosaka un jāārstē pamatslimība

stoša stāvēšana vai sēdēšana. Retāki tūska iemesli ir pārmērīgs sāls daudzums uzturā, ilgstoša uzturēšanās lielā augstumā (kalnos, lidmašīnā) un ādas apdegumi. Ja tūska cēlonis nav nosakāms, to sauc par idiopātisko tūska.

Par tūska parasti liecina locītavu stīvums, pieaugošs vai zūdošs svars, ādas krāsas pārmaiņas. Vienkāršākā tūska pašdiagnostikas metode ir ar pirkstu potītes rajonā uzspiest uz

Tūska gadījumā jānosaka tās iemesls: venozā mazspēja, limfostāze, sirds mazspēja, nieru slimība, ap-taukošanās utt. Tūska samazināšanai jāārstē pamatslimība.

Tūska diagnostikai un diagnozes precizēšanai lieto duplexultrasonogrāfiju, datortomogrāfisko flebogrāfiju, magnētiskās rezonanses flebogrāfiju, konvencionālo flebogrāfiju, intravenozo ultrasonogrāfiju un limfātisko skintigrāfiju.

Tūska iemesli jeb diferenciāldiagnozes

Ja tūska ir vienai kājai:

**akūtos gadījumos
iespējamie iemesli:**

- dziļo vēnu tromboze;
- Beikera cistas plīsums;
- muskuļa plīsums;

**hroniskos gadījumos (hroniska
vēnu mazspēja):**

- sekundāra limfātiska tūska, kuras iemesli var būt vēzis, starošana, operācija, infekcija;
- Maja-Turnera (*May-Thurner*) sindroms, kad tūska rada kreisā iegurņa vēnas kompresija zem labā iegurņa artērijas.

**Ja tūska ir abām kājām
jeb bilaterāla tūska,
iespējamie iemesli ir:**

- vēnu mazspēja;
- plaušu hipertensija;
- sirds mazspēja;
- aknu slimība;
- aptaukošanās;
- premenstruāla tūska – ūdens retence;
- grūtniecība;
- limfātiska tūska jeb limfostāze;
- medikamentu lietošana;
- idiopātiska jeb nezināma iemesla tūska.

Kā ārstējam tūska? Pirmām kārtām mēs ārstējam tūska izraisījušo pamatslimību, piemēram, nozīmējot līdzekļus nieru funkciju uzlabošanai vai sirds, asinsvadu un plaušu slimību ārstēšanai. Bet pašas tūska mazināšanai vispirms pacientam iesakām samazināt svaru un aktivizēt dzīvesveidu, kā arī lietot kompresijas zeķes. Kad noskaidrots tūska iemesls, vēnu sieniņu stiprināšanai un vēnu mazspējas progresijas mazināšanai var lietot diosmīnu saturošus gelus vai tabletes, escīnu jeb zirgkastaņas sēklu ekstraktu saturošus preparātus, vīnogu kauliņu ekstraktu u.c. bioloģiski aktīvas vielas. Tomēr visai bieži nākas veikt virspusējo vēnu operācijas un okludēto jeb nosprostoto dziļo vēnu stentēšanu.